

## Pomorer og nessekonger

På sin lange reise til Kvitsjøen traff Ottar på noen folk som kalte seg for Bjarmer og han kalte derfor landet for Bjarmeland. 200 år etter handelsmannen Ottar kom Tore Hund på besøk, han som ga Olav den Hellige banesår ved Stiklestad. Han både handlet og plyndret. Men der bodde mange andre folkeslag ved den enorme Kvitsjøen, som strekker seg langt sydover i Russland øst for Kola halvøen. Den sydlige delen ligger nesten på samme breddegrad som Trondheim. I syd bodde mange Kareler finske Kvener og i øst de mer krigerske Tsjudene som vi fikk stifte bekjentskap med i den spennende norske filmen «Veiviseren» av Nils Gaup. Ved utløpet av elven Dvina lå en stor markeds plass, som senere ble til byen Arkhangelsk. Ute ved utløpet av Kvitsjøen til Nordishavet bodde Pomorene. Pomor betyr på russisk «Ved havet».

Vi må også huske på at på 11-tallet var der borgerkrig i Norge, mellom Baglerne mellom Kong Magnus som lå i Viken og fikk hjelp av danskekongen og Birkebeinerne som var kong Sverres menn og som holdt til i Trøndelagen og på Vestlandet. Etter Sverres knusende seier over Magnus' flåte ved Fimreite i sogn ble Kong Sverre Norges konge. For å redde slekten sendte han sine beste skiløpere for å redde kongsemnet, sønnesønnen Håkon Håkonsen fra Østfold og de flyktet med barnet fra Lillehammer til Rena og fikk bragt ham videre til Trondheim. Dette kongsbarnet ble en V Norges beste konger i middelalderen og fikk blandt annet bygget Håkonshallen i Bergen til bryllupet for sin sønn Magnus Lagerbøter. Da var Norgesveldet på sitt største i utstrekning og med et godt lovverk.

Pomorene drev fiske og handel. Allerede i middelalderen kunne der dukke opp enkelte skuter i Vardø, men det var først på 1700-tallet at Pomorhandelen skjøt fart. Da kom de russiske kjøpmenn i sine store seilskuter, med to eller tre master, hvorav den første ofte var

skvær-rigget. De kaltes lodjer, og hadde betydelig laste-evne. De kom med rug, salt, pelsverk og andre varer fra Kvitsjøen og tok med seg tørrfisk, tøy og andre varer tilbake. Det var altså ikke bare Bergenskjøpmenn, hans-eater og trøndere som forsynte Nord-Norge med nødvendige varer i den perioden. Pomorhandelen varte fra ca. 1740 til 1917. Den russiske revolusjon og bolsjevikene satte en brå stopp for handelen. Lodjene kom hvert år, både til Vardø, Vadsø, Hammerfest, hvor der kunne opptil 15 båter samtidig, og noen helt til Tromsø. De kom en gang i året og handelen foregikk på et merkelig norsk/russisk språk. Lodje-skipperne var gode sjøfolk og skilte seg ut i bybildet med sine lange kofter og kaftaner.

I samme tidsrom vokste nesse-kongene frem. Det var handelsdynastier grunnlagt av driftige folk som Esbensen i Vadsø, Fiigenschou, Finckenhagen, Giæver i Lyngseidet og Tromsø, Johansen i Stamsund (med tilnavnet Tsaren) Mack på Kjerringøy på Helgelandskysten og L.A.Meyer i Mo i Rana, og mange flere. De hadde naust, stor kai, handelshus, hadde fiskehjell og jekter. Knut Hamsun har jo beskrevet alt livet, fra kramkaren som hadde vare-lageret på ryggen, til den stor handelsmann Mack på Kjerringøy og Benoni som handelsbetjent og jekteskipper, med stor innlevelse. tg også markedet på Stokmarknes i Vesterålen.

I middelalderen var det Vågan, som var den store markeds plassen. Den lå ved Storvågan, rett vest for Kabelvåg og ikke langt fra dagens Svolvær. Vågan var selve krumtappen i nord. Allerede i 1110 hadde barnebarnet til Olav Kyrre, kong Øystein latt bygge en steinkirke der, og noen år senere rorbuer for fiskerne. I følge utgravinger kunne der etter hvert være opp til 250 hus der. På Lofotfiske kunne der være opp til 30.000 fiskere i de første månedene i året, et tall som nå, med moderne båter, er redusert til ca. 3000.